

Zen Budizmi: Tanımı ve ABD’de Yaygınlaşması

Nihat KOÇAK*

Zen Budizmi: Tanımı ve ABD’de Yaygınlaşması

Özet ► Kelime olarak meditasyon manasına gelen Zen kelimesi, Çince’deki Ch’an kelimesinin Japonca telaffuzudur. Zen, Mahayana Budizmi’nin bir okuludur. Meditasyon okulu olarak da adlandırılmaktadır. Meditasyon yoluyla kişinin sahip olduğu ‘Buda Doğası’nın farkına varması anlayışına dayanır. Zazen denen Zen meditasyon uygulaması Zen Budizm’inin temelini oluşturur. İlk olarak 1893 yılındaki Dünya Dinleri Paramentosu toplantısında adından söz ettirse de Zen Budizm’i, ABD’de 1960’lı yıllarda yaygınlık kazanmıştır. Bu dönem, Zen’e ilgi açısından entellektüel bir seviyeden, uygulamaya geçildiği bir dönem olmuştur. Suzuki Shunryu, Philip Kapleau gibi Zen üstadları Zen’in ABD’de yayılmasında öncü olmuşlardır. Altmışlı yıllarda ABD’deki sosyal durum da Zen’e ilgiyi arttırmıştır. Günümüzde Zen, Budizm’in ABD’de en çok bilinen mezheplerinden biridir.

Anahtar Kelimeler: Zen Budizmi, ABD, Zazen, Koan, Suzuki Shunryu

Zen Buddhism: Its Definition and Popularization in US.

Abstract ► The Word ‘Zen’ is a Japanese pronunciation of Chinese word ‘Ch’an’ which means meditation. Zen is one of the school of Mahayana Buddhism. It often referred as meditation school. According to Zen understanding, one can realize ‘The Buddha Nature’ through meditation. The practice of Zen meditation called Zazen is the essence of Zen Buddhism. Zazen literally means seated meditation. Even though Zen was introduced in US in World Religion Parliament held in 1893, Zen become more popular in sixties. Suzuki Shunryu, Philip Kapleau could be considered pioneers for popularization of Zen in that time. Intellectual interest turned to the Practical during the sixties in US. Social environment of time in sixties also increased the interest toward practice of Zen. Today, Zen is the one of the best known schools of Buddhism in US.

Key Words: Zen Buddhism, USA, Zazen, Koan Suzuki Shunryu

* Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Dinler Tarihi Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi.

Giriş

Budizm, M.Ö. 566-486 yıllarında Hindistan'da yaşadığı düşünülen Siddharta Gautama Sakyamuni'nin öğretilerine dayanan bir dindir.¹ Budizm kelimesi daha çok Batı'da yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu dinin takipçileri ise, kendi dinlerini, Budizm yerine Buddha-dharma (Buda'nın şeriatı) diye adlandırmaktadırlar.²

Buda öldüğünde arkasında yazılmış bir kitap bırakmadığından, onun öğretisi başlangıçta sözlü olarak yayılmıştır. Onun mesajını Shangha adı verilen teşkilat yaymıştır. Buda'nın cenazesinde onun mesajının unutulmaması için konsil toplanması temayülü oluşmuş ve Buda'nın ölümünden bir ay sonra bir konsil toplanmıştır. Daha sonra bu konsilin devamı niteliğinde başka bir konsil daha gerçekleştirilmiştir.³ Sonraki yüzyıllarda ise, Kral Aşoka (m.ö. 232) gibi liderlerin himayesinde gelişip yayılmaya başlayan Budizm'de, diğer dinlerde olduğu gibi, farklı mezhepler ve anlayışlar ortaya çıkmıştır.⁴ Geleneksel Budizm'i temsil eden Hinayana (Küçük Taşıt) Budizm'ine karşı, Mahayana (Büyük Taşıt) Budizm'i ortaya çıkmıştır. Mahayana Budizmi, Buda, ideal insan (arhat/bodhisattva) ve Nirvana gibi konularda yeni yaklaşımlar ortaya koymuştur. Mahayana Budizm'i birbirine benzemeyen birçok farklı okulu içinde barındırmaktadır. Yogachara, Huayen, Tendai, Temiz Ülke ve Zen Budizm'i gibi farklı anlayışları olan okullar buna örnek olarak gösterilebilir.⁵

¹ Helen J. Baroni, *The Illustrated Encyclopedia of Zen Buddhism*, The Rosen Publishing Group Inc, New York 2002, s. vi.

² Ali İhsan Yitik, "Budizm" *Yaşayan Dünya Dinleri*, Ed. Şinasi Gündüz, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3.Baskı, Ankara 2010, s.307; Peter Harvey, *An Introduction to Buddhism: Teachings, History and Practices*, Cambridge University Press, Cambridge, 1998, s. 1.

³ Günay Tümer, Abdurrahman Küçük, *Dinler Tarihi*, Ocak Yayınları, Ankara 1993, ss.156-157.

⁴ Baroni, *The Illustrated Encyclopedia of Zen Buddhism*, 13.

⁵ Baroni, *The Illustrated Encyclopedia of Zen Buddhism*, 211.

Budizm, somut olarak ABD'de 1840'lı yıllarda Çinli göçmenlerin ABD'ye gitmesi ile görünür olmaya başlamıştır. Zen Budizmi'nin ABD'deki ilk varlığı ise, 1893 yılında Şikago şehrinde toplanan Dünya Dinleri Paramentosu'na dayandırılmaktadır.⁶

Bu çalışmamızda ilk olarak, Zen Budizm'i ele alınmıştır. Daha sonra, 1960'lı yıllardan başlayarak günümüze kadar Zen'in ABD'deki yayılma süreci incelenmiştir.

Budist okullar içinde ön plana çıkan ve Japonya'dan Batı'ya yayılan ve hakkında çok sayıda akademik çalışma yapılan Zen Budizm hakkında ülkemizde yeterince çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışma ile, söz konusu boşluk bir nebze de olsa doldurulmak istenmiştir.

A. Zen Budizmi'nin Tanımı

Zen, Japonca bir kelimedir ve meditasyon anlamına gelir. Bu kelime, Japonca'daki Zenna kelimesinin kısaltması, Sanskritçe'deki dhayana teriminin karşılığıdır. Zen, Kore dilinde Son, Vietnam dilinde Thien, Çince'de Ch'an şeklinde ifade edilir. Zen, Batı'ya Japonya'dan yayıldığı için, Japoncadaki ifadesi ile bilinmektedir.⁷

D.T.Suzuki'ye göre, dhayana kelimesinin meditasyon olarak tercüme edilmesi, bir bakıma Zen'in anlamını daraltmaktadır. Çünkü meditasyonda bir düşünce üzerine yoğunlaşma söz konusudur. Bu Zen açısından yapay bir şeydir ve Zen bunu onaylamaz. Zen'in tüm gücü ile amaçladığı şey, özgürlüğü elde etmek, tüm yapay engellerden kurtulmaktır. Meditasyonda yapay bir yük söz konusudur

⁶ Charles S.Prebish, Kenneth K. Tanaka (ed.), *The Faces of Buddhism in America*, University of California Press Ltd,1998, ss.3-4.

⁷ John Jorgensen "Chan School", *Encyclopedia of Buddhism*, Robert E. Buswell, Jr. Editor in Chief, Mac Millan Reference USA, C.I, 2004.; Masao Abe, "Buddhism"Ed.Sharma Arvind, *Our Religions*, Harper Collins Publishers 1993, s.71; Jean- Luc Toula-Breysse, Zen, Çev. Işık Ergüden, Dost Yayınevi,1.baskı, 2014, s.23; Alan Robert Lopez, *Buddhist Revivalist Movements, Comparing Zen Buddhism and the Thai Forest Movement*, Palgrave Macmillan, 2016, s.60.

ve bu, zihnin doğal olarak gerçekleştirdiği bir eylem değildir⁸. Zen Budizmi hakkında ülkemizde yazan ilk yazarlardan biri olan İlhan Güngören'e göre, meditasyon kelimesi derin derin düşünmek, düşünmeye dalmak gibi anlamları da içerdiği için yanıltıcı olabilir. Ona göre Zen'de vurgulanan şey, bir konu üzerinde derin derin düşünüp tefekkür etmek değil, zihni, düşüncenin de ötesine taşımaktır.⁹ Alan Watts'ın kelimenin tercümesi konusundaki yaklaşımı makul gözükmektedir. Ona göre, dhayana kelimesini tercüme etmeden aslını korumak ve öylece aktarmak, Nirvana ve Tao örneklerinde olduğu gibi dile kazandırmak, en iyi alternatiftir.¹⁰

Meditasyon, Budizm içinde en temel uygulamalardan biridir. Budist dünyada, meditasyonun farklı okullarca nefes alıp verme teknikleri, oturma pozisyonları ve hayal gücüne dayanan teknik ve uygulamalar bulunmaktadır. Zen'de uygulanan meditasyon uygulamasına ise 'oturma meditasyonu' manasına gelen zazen denir. Zazen lotus pozisyonu denen bir oturuş tarzı ile gerçekleştirilir.¹¹ Yani zazen bir çeşit oturma meditasyonu demektir ve Zen okulunun karakteristik bir özelliğidir. Zazen de doğru uygulama için belli kurallar vardır. Mesela zazenin, bol elbiseler ve kalın bir şilte üzerine oturularak uygulandığı ve bu oturuş sırasında düşünce akışının kontrol edilmeye çalışılmadığı ifade edilmektedir. Yani düşüncelerin gelip geçmesine izin verilir. Yapay bir çaba ile kontrol edilmeye çalışılmaz.¹² Zazen, Zen meditasyonunun en çok bilinen şeklidir. Tam bir farkındalıkla uygulanır. Bir çok kaynakta nasıl oturulacağına dair detaylı açıklamalar olmasına rağmen zazen uygulaması kişiye nasıl kolay geliyorsa o şekilde

⁸ D.T.Suzuki, *Büyük Kurtuluş, Zen Budizm'ine Giriş*, Çev.Sedat Umran, Ruh ve Madde Yayınları, 1980 ss.35-36.

⁹ İlhan Güngören, *Zen Budizm, Bir Yaşama Sanatı*, Yol Yayınları, 6.Baskı, 2013, s.24.

¹⁰ Alan Watts, *Zen Yolu: Zen Budizm'in İlkeleri*, çev. Sena Uğur, Şule Yayınları, İstanbul 1998, s.80.

¹¹ Baroni, *The Illustrated Encyclopedia of Zen Buddhism*, s.219.

¹² Baroni, *The Illustrated Encyclopedia of Zen Buddhism*, s.385.

yapılabilir. Nitekim geleneksel olarak şilte de oturularak icra edilen zazen, ABD'de sandalye üzerinde oturularak da yapılmıştır.¹³

Meditasyon okulu olan Zen'de¹⁴ meditasyonun önemi ve önceliği, ilk üstad kabul edilen Bodhidharma'nın manastırın yakınlarındaki bir mağarada duvara bakarak yıllarca meditasyon yapmasında görülmektedir. Duvara bakarak yapılan meditasyon uygulaması, Zen'in Soto mezhebinde günümüze kadar uygulanagelmıştır.¹⁵

Zen Budizmi'nde görülen uygulamalarda biri de koandır. Koan, kelime olarak 'kamu dokümanı' (Public Document) manasına gelmektedir. Koan, özellikle Zen'in Rinzai mezhebinde yaygın olarak uygulanmaktadır. Koan meditasyonda aydınlanmayı elde etmek ve ikici (dualistic) düşünceyi aşmak için kullanılmaktadır.¹⁶Koan bir 'Zen Problemi' sistemidir. Koan sisteminde, eski üstadların sorularını geçmek amaçlanmaktadır. Basitçe bir soru-cevap uygulamasıdır. Bununla birlikte öğrencinin, koanın manasını sezgi yoluyla ve genelde sözcüklerle ifade edilemeyen bir tarzda tecrübe edip cevaplandırması beklenir.¹⁷

Koan uygulamasını gerçekleştiren birinde ne tür haller yaşanır ve bu tecrübe nasıl bir şeydir? Heinrich Dumoulin, bu tecrübeyi şu şekilde anlatır: "Koanlar mantık kurallarının alaya alınmasıdır. Genellikle Zen takipçisi sorulan sorulara mantıksal cevap vererek çözmeye çalışır fakat bunun imkansız olduğu anlaşılır. Zira üstadın talebesini şiddetle geri çevirmesi ve sert darbesi söz konusudur. Soruyu çözmek için gösterilen şiddetli çabayı, 'sanki kişi amansız bir düşmana karşı savaşıyormuş' ya da 'kişinin her tarafı amansız ateş tarafından sarılmış' gibidir." Dumoulin'e göre insanın akıl duvarına karşı yapılan böyle bir saldırı kaçınılmaz olarak bütün mantıklı değerlendirmelere karşı bir şüphenin ortaya

¹³ Rick Fields, *How Swans Came to the Lake: A Narrative History of Buddhism in America*, 3rd edition, Shambala Publications, 1992, s. 181.

¹⁴ Lopez, *Comparing Zen Buddhism and the Thai Forest Movement*, s.60.

¹⁵ Lopez, *Comparing Zen Buddhism and the Thai Forest Movement*, s.63.

¹⁶ Baroni, *The Illustrated Encyclopedia of Zen Buddhism*, ss.191-192.

¹⁷ Watts, *Zen Yolu*, s.138.

çıkmasına sebep olur. Bu şüphe, ortaya çok yoğun kurtuluş arzusu ve isteği meydana getirir. Bu gerilim, günler haftalar hatta yıllarca sürebilir ama mutlaka bir reaksiyon olmalıdır. Ancak, akla doğal olmayan bir şekilde yapılan baskı bir kumar gibidir. Kişinin ruhsal yapısını tedavi edilemez ve daimi olarak yok edebilir.¹⁸

Breysse, şu soruları da koana örnek olarak göstermektedir: “Anne babanızın doğumundan önce yüzünüz nasıldı? Bir kız köprüden geçiyor, ablası kimdir? Her şey tek bir şeye indirgenebilir, ya o neye indirgenebilir? Bir manda bir pencereden geçer. Kafası, gövdesi ve dört ayağı içeri girmiştir. Kuyruğu neden geçmez?”¹⁹

Zen’in tarihine bakıldığında, Zen üstatlarının Zen’i farklı tanımlamalarla ifade ettiği görülmektedir. Mesela, Zen’in önemli üstatlarından Hui Neng, (638-713)²⁰ kendisine atfedilen *Platform Sutra*’da²¹ Zen’i, ‘Buda-doğası’ veya ‘kişinin kendi doğasını içsel olarak görme kabiliyeti’ olarak tanımlamıştır. Zen okulu doktrinin temeli, her canlının Buda olma potansiyelini taşıdığı ve bu potansiyelin meditasyon veya bağımlılığın yok edilmesi yolu ile gerçekleştirilebileceği düşüncesine dayanır. Zen mevcut meditasyon uygulamalarının tatmin edicilikten uzak oluşu sebebiyle yoğun meditasyon ve koan uygulaması ile kişinin içinde var olan Budalığı (Buddhahood) aracısız olarak görebileceğini öne sürmüştür.²²

¹⁸ Heinrich Dumoulin, *A History of Zen Buddhism*, Pantheon Books by Random House Inc., 1963, ss.130-131.

¹⁹ Breysse, *Zen*, s.42.

²⁰ Zen’in altıncı üstadı Hui-Neng, Zen tarihinde ikinci ve gerçek kurucu olarak Bodhidharma’nın yanında önemli bir kişi olarak konumlandırılır. Sakyamuni ve Bodhidharma da olduğu gibi, onun otoritesini arttırmak için kendisine mucizevi güçler atfedilmiştir. T’ang ve Sung dönemlerinde birçok biyografik eser olmasına rağmen, ona ait bilgilerimiz net değildir. (Dumoulin, *A History of Zen Buddhism*, s.88.)

²¹ Sutra, genellikle Sakyamuni Buda’nın vaazlarını içeren dini metinleri ifade eder. Platform Sutra olarak adlandırılan Zen metni, Zen’i Çin’de yayan altıncı üstat Hui neng’e atfedilir. Bu, Buda’ya atfedilmeyen tek sutradır. (Baroni, *The Illustrated Encyclopedia of Zen Buddhism*, ss.327-328.)

²² John Jorgensen, Chan School, (ed.) Buswell, *Encyclopedia of Buddhism*, C. I, s.130.

Nirvana Sutra'da, "kişi Buda-doğasının tohumunu taşır" şeklinde açıkça ifade edilen anlayışa göre²³ bütün insanlar, aydınlanmayı elde etme ve Buda olma potansiyeline sahiptir. Budist uygulamalarla, kişinin özünde var olan tohum ekilip biçilirse sonuç olarak aydınlanma elde edilebilir. Bu anlayış, daha sonra Zen okulu'nun dayandığı en temel öğreti haline gelmiştir. Zen anlayışına göre Buda doğası, içinde potansiyel bulunan bir tohumdan ziyade var olan bir gerçekliktir. Kişinin kendi doğasını görmesi, Buda olmak demek değil, kişinin zaten bir Buda olduğunun farkına varmasıdır.²⁴

Zen'i anlamada teorik bilgilerden ziyade uygulamanın önemli olduğu ifade edilmektedir. Bu gerçeği, Thomas Hoover, 'Zen Tecrübesi' adlı eserinde "Zen ancak kişisel tecrübeden ortaya çıkar ve öğretiler sadece uygulamanın yolunu açmaya yarayan vasıtalarlardır. Tecrübe edilen Zen tasvir edilse bile, aynı tecrübeyi başkasına aktarmak mümkün değildir" şeklinde dile getirmiştir.²⁵ Bu ifadelerden de anlaşıldığı gibi, Zen'i uygulama olmaksızın sadece yazınsal olarak anlamak mümkün değildir. Onun ne olduğunu anlamak için uygulamak, pratiğe dökmek gerekir.²⁶ Zen'in ABD'deki ilk tanıtıcılarından D.T. Suzuki'nin yaklaşımı da aynıdır: "Kişisel tecrübe Zen'de her şeydir. Tecrübe ile desteklenmeyen hiçbir bir düşünce kavranabilir değildir. Bir şey hakkında gerçek ve açık ilgiye sahip olmak onu tecrübe etmeye bağlıdır. Zen bu deneyime büyük önem vermektedir ve tüm kavramsal söz yapısını bu tecrübeye dayandırmaktadır. Zen güçlü bir şekilde içsel ruhi tecrübe konusunda ısrarcıdır."²⁷

Zen'in amaçlarından biri de insanın iç derinliğini ortaya çıkarmaktır. İnsan, iç derinliğine ulaştıkça, kendini sınırlayan şartlanmışlık ve bağımlılıklardan kurtulur. Böylece özgürlüğünü elde eder. Bu yüzden Zen, ahlaki ve dini kurallara ait

²³ Kosho Yamamoto (Translated by), *The Mahayana MahaParinirvana Sutra*, Nirvana Publications, London 1999-2000, s.91.

²⁴ Baroni, *The Illustrated Encyclopedia of Zen Buddhism*, s.37.

²⁵ Thomas Hoover, *The Zen Experience*, Penguin Group, New York 1980, s.1.

²⁶ Watts, *Zen Yolu*, s.14.

²⁷ Suzuki, *Zen Budizm'ine Giriş*, ss.28-29.

meselere kişiyi sınırladığı ve koşullandırdığı gerekçesiyle mesafeli yaklaşmaktadır.²⁸

Zen'in tecrübe ile bilinebilen, sözlerle ifade edilemeyen bir ekol olarak tasvir edildiğinden bahsetmiştik. Bu yaklaşım onun hakkında oluşan literatürün sınırlı ve dar bir çerçevede kaldığı izlenimi verebilir. Aksine, Budizm'in bu kolu, Batı'da diğer Budist ekollerle karşılaştırıldığında, kendisi hakkında en çok yazılan bir ekoldür.²⁹

Zen'in diğer Budist okullarından farkı nedir? Bu soruyu cevaplandıran Alan Watts ile D.T.Suzuki'nin³⁰ bakışları birbirine yakındır. Alan Watts'a göre meditasyon, Zen Budizmi'nde merkezi bir öneme sahiptir. Aynı şekilde, meditasyon diğer Budist okullarında da önemlidir. Peki, aralarındaki fark nedir? Watts'a göre diğer Budist okullarında uyanma ve aydınlanma herkesin kolayca elde edebileceği bir şey değildir ve büyük çabalar sonucu ulaşılabilir. Zen'de ise uyanış ve aydınlanma her an gerçekleşebilecek bir şeydir. Bu açıdan bakıldığında, teori ve yazınsal malzemelerle meşguliyet ortadan kalktığı için, Zen uygulaması oldukça basit

²⁸Güngören, *Zen Budizmi*, s.27.

²⁹Budizm'in ABD'deki gelişimini ele alan 'American Encounter with Buddhism 1844-1912' adlı kitabın yazarı Thomas Tweed'in araştırmasına göre 1960'lı yıllarda yazılan 1997 eserden 197'sinin başlığında Zen kelimesi geçmektedir.(Bkz. David Allen Cook *Zen and The West: Deluded in Realization*, Yüksek Lisans Tezi, California State University, California, 2005, ss.7-8.)

³⁰Alan Watts (1916-1973) Uzakdoğu ve kültürü konusunda bilimsel çalışmaları olan ve Batı'da Zen'in tanınmasını sağlayan kişilerden biridir. D.T.Suzuki (1870-1966), Zen'in Batı'da tanınmasında öncü kişidir. Sanskrit, Pali ve Çin kaynaklarına hâkimdir. ABD'de uzun yıllar yaşaması sebebiyle Batı kültür ve dilini de iyi bilen Suzuki, ABD'nin saygın üniversitelerinde ve kurumlarında verdiği konferanslarla Batı'da Zen'i tanınmasını sağlamıştır. Zen hakkında yazdığı eserlerin sayısı yirmi beşi geçmektedir. Çalışmalarında bu şahısların eserlerine sıklıkla atıf yapılmıştır.

ve doğal bir hal alır.³¹ Suzuki de Zen'in bu sadeliği ve aracısızlığını, diğer Budist okullarından Zen'i ayıran bir özellik olarak zikreder.³²

Budizm'de çeşitli meditasyon türleri ön plana çıkmaktadır. Bu meditasyon türleri şu şekilde özetlenebilir: 1-Sadece oturma meditasyonu 2-Sadece yürüyüş meditasyonu 3-Yarı oturma yarı yürüme meditasyonu 4-Şekle bağlı olmayan meditasyon. Dördüncü meditasyon aktif meditasyon'dur. Bu meditasyonların en yüksek derecelisidir ve günlük yaşama ait aktiviteler sırasında yapılan meditasyonu temsil eder.³³Zen'de şekle bağlı olmayan meditasyon ön plandadır. Şekilsel meditasyon Zen'de gerekli bir uygulama değildir.³⁴Mesela el emeği ile yapılan bir iş, Zen'de önemli bir meditasyon şeklidir. Bu özellik de, Zen'i diğer Budist okullarından farklı kılan bir özelliktir.³⁵Mahayana mezhebinde manastır yaşamına ait net kurallar olmaması sebebiyle Çin'de Zen keşişleri dahil bütün keşişler, katı kuralları olan Hinayana mezhebi kurallarını takip etmişlerdir. Pai-chang(749-814), bu uygulamayı değiştiren kişi olmuştur. Huai-Hai olarak da adlandırılan bu Zen üstadı, mevcut Mahayana ve Hinayana kurallarını birleştirip Zen keşişlerinin uyması gereken kuralları yeniden düzenlemiş³⁶ ve böylece Zen'i diğer Budist mezheplerine bağımlı olmaktan kurtarmıştır. Bu yaklaşımıyla o aynı zamanda Zen'e diğer Budist okullarından farklı bir nitelik kazandırmıştır. Yeni kurallardan en önemlisi, el işçiliğine dayanan ve Pai-chang'ın "çalışmaya yemek yok" şeklinde özetlediği çalışma kuralıdır. Pai-chang'tan sonra keşişlerin manastır yaşa-

³¹ Watts, *Zen Yolu*, ss.107-108.

³² Suzuki, *Zen Budizm'ine Giriş*, s.32.

³³ Bernard Faure, *Unmasking Buddhism*, John Wiley & Sons, 2009, s.77.

³⁴ Watts, *Zen Yolu*, s.107.

³⁵ Faure, *Unmasking Buddhism*, s.77.

³⁶ Pai-chang'ın düzenlediği kurallar hakkında detaylı değerlendirme için bkz. Theodore Griffith Foulk, *The "Ch'an School" And Its Place In The Buddhist Monastic Tradition*, Doktora Tezi, The University of Michigan, 1987, s.298 ve devamı.

mında meditasyon ibadet ve el işçiliği birbirinin yerine tutacak şekilde uygulanmaya başlanmıştır.³⁷ Böylece Zen manastırlarındaki bu çalışmaya dayalı eğitim, Zen için bir temel bir yapı taşı haline almıştır.³⁸ Normalde Budist manastır kurallarına uyan topluluklarda dünyevi işlerle meşgul olmak veya el işçiliğine değer verip kutsamak yaygın bir uygulama değildir. Zen ise bunun istisnasıdır. Zen manastırlarında keşişler erken kalkıp tarım işleri ile uğraşmaları söz konusudur.³⁹ Diğer taraftan, Zen manastırlarındaki el işçiliğine dayanan çalışmanın, Zen'i diğer Budist okullarından farklı kılan bir özellik olup olmadığını, tezinde detaylı bir şekilde ele alan Theodore Griffith Foulk, manastırlarda uygulanan el işçiliğinin, Zen takipçilerince, bilinçli olarak Zen okulunun, diğer okullardan ayırt edici bir özelliğe sahip olduğunu göstermek için ortaya konduğunu ifade etmektedir. Foulk'a göre bunun sebebi Konfüçyüsçülerden gelen eleştirilerdir. Konfüçyüsçüler tarafından Budistlerin ülkede verimsizlikle suçlanmasına karşı el işçiliğine dayanan bu uygulamayı Zen takipçileri ön plana çıkarmışlardır. Diğer Zen yazarlarından farklı bir bakış açısına sahip olan Foulk, Zen manastırlarındaki el işçiliğine dayalı çalışmalarını Zen'in ayırt edici özelliği olduğu konusuna mesafeli yaklaşmaktadır. Foulk, sadece dokuzuncu yüzyılın erken döneminde böyle bir uygulamanın var olduğunu savunmaktadır.⁴⁰

Oturma meditasyonu, günümüzde kaynaklardaki yoğun vurguya sahip olmasına ve merkezi bir yer işgal etmesine rağmen, Japonya'da sadece bir kaç manastırda uygulanmaktadır.⁴¹ Diğer mezheplerin manastırlarında olduğu gibi Zen manastırlarında da görevli rahipler, zamanlarının büyük çoğunluğunu cenaze işleri ile uğraşarak geçirmektedirler. Bernard Faure, Japonya'daki bu durumu ifade ettikten sonra, zazenin Batı'daki konumuna dikkat çekmiştir. Ona göre, Zen'in

³⁷ Dumoulin, *A History of Zen Buddhism*, s.103.

³⁸ Fields, *A Narrative History of Buddhism in America*, s.11.

³⁹ Charles Eliot, *Japanese Buddhism*, Kegan Paul Limited, 2005, s.406.

⁴⁰ Foulk, *The "Ch'an School" And Its Place In The Buddhist Monastic Tradition*, s.313 ve devamı.

⁴¹ Meditasyon uygulaması ABD'deki Zen merkezlerinde Japonya'dan farklı olarak çok yoğun olarak uygulanmaktadır. San Francisco Zen merkezi buna örnek olarak gösterilebilir. Meditasyonun merkezi konumunu görmek için bkz. www.sfzc.org

ABD ve Avrupa'da yayılması ile beraber onun dini ve ritüel boyutu görmezden gelinip geri planda tutulurken, zazen gibi özellikleri ön plana çıkarılmıştır. Adeta zazen, Hint yoga uygulaması muamelesi görmüştür.⁴²Zen'i diğer Budist okullardan ayıran önemli bir özellik de onun sutralara olan yaklaşımıdır. Zen sutralara değer vermez. Zen okulu, kişinin sahip olduğu Buda doğasını aracısız bir şekilde dini metinlere başvurmadan elde edebileceğini öğretir.⁴³Özellikle yeni takipçiler için sutraları okumanın zihni kirlettiği ve böldüğü gerekçesiyle sutralardan uzak durulur. Dini metinlere önem vermemekten maksat, meditasyonun önünü açmaktır. Sutralar sadece meditasyon uygulamasında kuvvetli temel edinildikten sonra izne tabi olarak okunabilmektedir.⁴⁴Zen'in özünü ifade ettiği söylenen ve Boddhidharma'ya atfedilen şu dörtlükte de Zen'in sutralara yaklaşımını görmek mümkündür:

*Kutsal kitapların dışında özel bir yol,
Kelime ve harflerle bağlantısı olmayan,
İnsanın iç varlığına doğrudan bir yaklaşım,
Kendi gerçek doğasına bakıp Budalığı elde etmek.*⁴⁵

Zen'in başlangıcı, miladi 520'li yıllarda Çin'e sayahat ettiği düşünülen Hint asıllı Bodhidharma'ya atfedilmektedir. O, Çin'e yaptığı sayahatte, imparator Wu'ya öğretisini aktarmış fakat bu öğreti imparatorun hoşuna gitmemiştir. Bunun üzerine bir manastıra çekilip öğretisini aktarabileceği bir keşiş bulana kadar duvara bakarak meditasyon uygulaması yapmıştır.⁴⁶Ancak Zen'in Hint kökenli olduğunu gösteren açık bir delil olmadığı ifade edilmektedir. Boddhidharma'nın tarihi olarak yaşamadığını öne sürmek abartılı gözükse de onun tarihteki yerini

⁴² Faure, *Unmasking Buddhism*, s.78.

⁴³ Fields, *A Narrative History of Buddhism in America*, s.11.

⁴⁴ Jose Ignacio Cabezon, "Scripture", (ed.)Buswell, *Encyclopedia of Buddhism*, C.II., s.758.

⁴⁵ Suzuki, *Essays in Zen Buddhism*, First Series, Rider & Company, 1949, s.176; Dumoulin, *Zen Buddhism*, s.67; Nyogen Senzaki ve Ruth S.Mccandless, *Buddhism and Zen*, Philosephical Library, New York 1953, s. 4.

⁴⁶ Watts, *Zen Yolu*, s.115.

tanımlamak zor gözükmektedir. Zira Boddhidharman'ın adına Sanskrit ve Tibet kaynaklarında rastlanmadığı ifade edilmektedir. Budist mezhepleri hakkında yazdığı eseriyle konuya dikkat çeken Baruah da Bodhidharma'nın Hintli olabileceğine mesafeli yaklaşmaktadır. Baruah, hiçbir mezhep ile bağının olmaması, ayrıca kendisine atfedilen dörtlükte de görüldüğü gibi kutsal kitapların dışında, tamamen içsel bir ilhama dayalı doktrine sahip olması gibi yaklaşımları nedeniyle, Bodhidharma hakkında 'oldukça Hint dışı' ifadesini kullanmaktadır.⁴⁷ Watts da Zen'in Çin'deki uzun geçmişinden hareketle Zen'i, Hint kökenli bir Budizm yerine, bir 'Çin Budizm'i olarak değerlendirmektedir.⁴⁸

Zen, öğretisinin nesilden nesile aktarılan ve bir birbirine bağlı aracısız bir silsile ile günümüze kadar ulaştığını iddia etmektedir. Üstadan talebeye aktarılan öğreti ancak uygun ortam oluşursa gerçekleşebilmektedir ve üstad, öğrencisine sadece gidilecek yolu işaret edebilmektedir. Asıl işin öğrencinin kapasite ve hazır bulunuşluluğuyla ilgili olduğu ifade edilmektedir.⁴⁹

D.T.Suzuki'nin Zen'i tasviri de konumuz açısından önemlidir. Suzuki'nin şu ifadeleri, aynı zamanda Zen'in Batı'da tanınmasında nasıl bir yaklaşım sergilendiğini de göstermektedir: "Zen, herhangi bir felsefi ve ahlaki doktrine son derece uyum gösterebilme esnekliğine sahiptir. Öyle ki anarşizm veya faşizm, komünizm veya demokrasi, idealizm veya herhangi bir siyasi ve ekonomik dogmatizm ile ilişki kurabilir."⁵⁰Yine D.T. Suzuki, Zen'i ne bir felsefe ne de bir din olarak görür. O'na göre Zen, bütün dinlerin ve felsefenin ruhudur. Bundan dolayı Zen, herkes tarafından uygulanabilir. Kişinin Budist veya Hıristiyan olması şart değildir.⁵¹

⁴⁷ Bibhuti Baruah, *Buddhist Sects and Sectarianism*, Sarup & Sons Publications, First Publication, New Delhi 2001, s.385.

⁴⁸ Watts, *Zen Yolu*, s.86.

⁴⁹ Senzaki, Mccandless, *Budizm and Zen*, s. 6.

⁵⁰ Suzuki, *Zen and Japanese Culture*, Princeton Univeristy Press, 1959, s.63.

⁵¹ Faure, *Unmasking Buddhism*, s.79.

B. 1960'lardan Günümüze Zen'in ABD'de Yaygınlık Kazanması

Budizm, ABD'de 1893'te toplanan Dünya Dinleri Parlamentosu'nda temsil edilmiştir.⁵² Japon temsilciler de, bu parlamentoya katılmış ve kendi kültürünü tanıtmaya çalışmıştır. Zen'den burada Japon estetik kültürünün bir parçası olarak bahsedilmiştir.⁵³

Zen Budizmi, ABD'de en bilinen Budist mezhebidir.⁵⁴ Hatta bir çok Batılı, Japon Budizm'i denince Zen Budizm'ini anlamaktadır.⁵⁵ Acaba Zen'in ABD'de yaygınlık kazanması hangi sebeplerle olmuştur ve Zen'in popülerlik kazanmasında ne tür bir arka plan vardır? David L. McMahan, Zen'in Batı'ya uygun hale nasıl getirildiğini ve sunumunun nasıl yapıldığını çok çarpıcı şekilde bizlere aktarır. McMahan öncelikle Zen ve Batı arasındaki farklılıktan bahseder: "Çok farklı bir kültürün ürünü olması, sıkı disiplin kuralları, esnekliğe yer vermemesi ve manastırlarda kişinin aydınlanmasını tetiklemek için gerektiğinde keşişlerin sopa ile darbe yemeyi göze alabilmesi gibi özellikleriyle Zen'in, ABD gibi, bireysel özgürlüğü, demokrasiyi önceleyen, otorite ve hiyerarşiye şüphe ile yaklaşan bir ülkede yayılması pek olağan gözükmemektedir." Yine ona göre, bundan daha olağan olmayan ve mümkün gözükmeyen şey, Zen'in ABD'de öncelikle şairler, sanatçılar, artistler ve Yahudi ve Hıristiyan inancından sıkılmış olanlara cazip gelmesi ve onları etkilemesidir. Böyle bir etkilemenin nasıl bir çaba ile gerçekleştiğine değinen McMahan süreci şu şekilde özetlemiştir: "Şüphesiz Zen'in Batı'da özellikle de ABD'de yayılması Zen'in Batı kültürüne adapte edilmesi gayretleri ve çabalarının bir ürünüdür. Bu adaptasyon gayretleri sadece Asyalı değil, Zen'in Batılı yorumcuları tarafından da gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Zen'i bağlamından koparma,

⁵² Walters, Christine. L., *American Buddhism As Identity And Practice: Scholarly Classifications Of Buddhists In The United States*, Yüksek Lisans Tezi, University of Hawaii, 2009, s.16.

⁵³ Jane E. Falk, *The Beat Avant-garde, The 50's, And Popularization of Zen Buddhism in United States of America*, Doktora Tezi, Ohio State University, 2002, s. 39.

⁵⁴ Peter W. Williams, *America's Religions, From Their Origins To The Twenty-First Century*, University of Illinois Press, 3rd Edition, 2008, s.474.

⁵⁵ Esben Andreasen, *Popular Buddhism in Japan, Shin Buddhist Religion & Culture*, Japan Library, 1998, s. ix.

çok fazla 'Asyalı' görünen kısımları ya da 'geleneksel' olduğu düşünülen yönlerinin geri planda tutulması, bu adaptasyon gayretlerinin önemli bölümünü oluşturmuştur." Mc Mahan'a göre, Zen'i modernlik ve Batı ile uyumlu gösterme çabaları Batı kültürünü ve değerlerini iyi bilen Japon Zen üstadları sayesinde olmuştur. Yani Zen'in Batı'ya adaptasyonu, bir Batı icadı değildir. Meici dönemi ve İkinci dünya savaşı sonrası dönemde, Japonya'daki birçok Zen takipçisi Zen'in yeniden canlandırılmasını savunmuştur. Soyen Shaku gibi Zen üstadları, bu canlandırmanın Batı'da, özellikle de ABD'de gerçekleşebileceğine inanmıştır. Zen'in ABD'deki ilk misyoneri kabul edilen Soyen Shaku, Zen hakkında İngilizce basılan ilk eseriyle Zen'in ABD'de nasıl yorumlanması gerektiğine zemin hazırlamıştır.⁵⁶ David Allen Cook, yazdığı yüksek lisan tezinde altmışlı yıllardaki ABD toplumunun yapısı ve dini ihtiyacın da Zen'in yayılmasında önemli etken olduğunu ifade etmiştir. Ona göre, altmışlı yıllarda, endüstrileşmiş Batı insanı, sorunlarına çabuk çözümler arayan sabırsız bir topluma dönüşmüştür. Bu dönemin insanlarına hitab eden Yahudi-Hıristiyan (Judeo-Christian) dinleri insanları manevi olarak tatmin edememiştir. Buna karşılık, inançtan çok tecrübeye vurgu yapan ve somut sonuçlar öneren Zen, Batılılar için bir alternatif olmuştur. Cook, bu dönemdeki birçok eserin, Zen'in yayılmasında etkili olduğundan da bahseder ve bir araştırma ile konuyu delillendirir: "Bir çok Batılı bu dönemde Zen'i, onu cazip olarak anlatan kitap, dergi ve filmlerle tanımıştır. Zen, modern toplumun sorunlu zihni için mistik bir tedavi sunmuştur. Thomas Tweed'in araştırmasına göre, bu dönemde basılan 1997 eserin 197'sinin başlığında Zen kelimesi geçmektedir." David Alan Cook'a göre, kaynaklarda geçen, Buda'nın kendisine Tanrı ve ahiret hakkında soru soranlara cevap vermekten kaçınması, onun yerine öğrencilerinin ruhi şüphelerini iyileştirmeye yardımcı olmaya çalışması ve spekülasyonlarla vakit kaybedilmemesi gerektiğine dair yaklaşımı, bir inanç, dogma ve dini kurallara bağlanmak istemeyen Batılılara cazip gelmiştir. Yine ona göre, Budizm'de, bir tanrı anlayışının olmayışını Batılılar yanlış anlamışlar ve istedikleri gibi yaşamayı tercih edip buna Zen ismini vermişlerdir. Bu aynı zamanda Batılı şahsi ve bağımsız hareket tarzına uysa da, Zen'i önemli ölçüde zedelemiştir.⁵⁷ Yani

⁵⁶ David L. McMahan, *Repackaging Zen for the West, Westward Dharma: Buddhism beyond Asia*, ed. Charles S. Prebish, Martin Baumann, University of California Press Ltd., 2002, ss.218-220.

⁵⁷ Cook, *Zen and The West*, ss.7-8.

tamamen ateizmi seçip dinden uzaklaşmanın da bir çözüm olmadığını düşünen ABD insanı, bir dönem Zen'i kendi istediği gibi kullanmak istemiştir.

Helen Tworkov'un verdiği bilgilere göre, 1960'lı yıllarda ABD'de, Zen daha çok kadınlar tarafından uygulanmıştır. Ona göre, Zen Japonya'da samuray geleneği ile ilişkilendirilip erkeklere ait bir ideal olarak öne çıkarken, 1960'ların Amerika'da entelektüel olarak hem kadın hem erkekler Zen hakkında kitaplar okusa da erkeklerin bir şilte üzerine oturup meditasyon yaptığına pek rastlanmaz. Kadınlarda ise durum farklıdır. Zen ile hat sanatı, seramik, çay seromonileri, çiçek düzenleme sanatı arasındaki varolan bağ, bir çok kadını cezbetmiştir.⁵⁸

Gary McClain ve Eve Adamson, dönemin ruhunun Zen'in kadınlar arasında yayılmasındaki rolüne değinmiştir: ABD'de Zen'in önemli bir ivme kazandığı bu dönem, aynı zamanda feminizmin de yaygınlaşmaya başladığı döneme denk gelir. Dolayısıyla bu dönem, kadınların Zen'e ilgi duyması için mükemmel bir zamandır. Günümüzde de ABD'de bir çok Zen merkezinin başında kadınların varlığı dikkat çekmektedir.⁵⁹

Bu dönemin genç neslinin manevi yapısı da Zen'in ABD'de popülerleşmesinde önemli bir etkidir. Politeist, çöşkün, duygusal ve vizyoner özellikler taşıyan bu neslin⁶⁰ Zen'e olan ilgisi on yıllar süren ahlaki bozulmadan kaynaklanmaktaydı. Tworkov'a göre, uyuşturucu kullanımının etkisi ve Doğu dinlerinin yardımıyla, mevcut düzene karşı olanlar, kişisel dönüşümün peşinden koşmuşlardır. Zen çalışmaları manevi arayış ile toplumsal ahlakiliğe olan ihtiyacı birleştirmiş ve Zen öğreticileri, Amerikan düzeninde ahlaki rolün temsilcileri olmuşlardır. Ancak Amerikan ahlaki değerleri ile Zen öğreticilerin geleneksel otoritesi her zaman uyumlu olmamıştır. Zen öğreticilerinin yanlış ahlaki davranışları onların

⁵⁸ Helen Tworkov, *Zen in America, Five Teachers and Search for American Buddhism*, Kodansha International Inc., 1994, s.13.

⁵⁹ Gary McClain, Eve Adamson, *The Complete Idiot's Guide, Zen Living*, by Alpha Books, 2001, s.38.

⁶⁰ Fields, *A Narrative History of Buddhism in America*, s.248.

manevi otoritelerinin sorgulanması, ancak Amerikalı Zen üstadlarının yetişmesi ve onların öğrencilerinin olgunlaşması ile gerçekleşmiştir.⁶¹

Altmışlı yıllarda çeşitli Zen üstadları ön plana çıkmış ve Zen'in yayılmasında ve tanıtılmasında öncü olmuşlardır.

Shunryu Suzuki' (ö.1971)

Zen Budizm'inin altmışlı yıllarda ABD'deki en önemli temsilcilerinden birisi şüphesiz Shunryu Suzuki' (ö.1971)dir. İngilizceye hakim olan ve her türlü entellektüelliği reddeden Suzuki, zazen uygulamasını öğretisinin merkezine yerleştirmiştir. Soto mezhebinin kurucusu Dogen'in çizgisinden gelen Suzuki'nin "Yeni başlayan birinin yepyeni zihnine sahip olmalıyız." sözü, Zen zihnine sahip kişiyi tarif etmesi açısından çok önemlidir.⁶² Ona göre işe yeni başlayan birinin zihnine sahip olan kişide her şeye hazır bir zihni durum vardır. Bu zihin herşeye karşı açıktır. Bu zihin, olguları oldukları gibi görebilecek bir Zen zihnini ifade etmektedir.⁶³ Batı'da manevi uygulamalar genellikle büyük başarılar ve kolay anlaşılabilen doğa üstü güçlerle ilişkilendirilmiştir. Suzuki, bu yaklaşıma karşıdır: "Başlangıç zihnine sahip birinde (Beginner's mind) hiç bir düşünce yoktur" demiştir.⁶⁴ Suzuki'nin "Uygulamanın olduğu yerde aydınlanma vardır" sözü onun zazen uygulamasına verdiği değeri ortaya koymaktadır. ABD'deki önceki dönem Zen üstadlarından Senzaki ve Sokei-an, zazen uygulamasında fiziki duruşa çok önem vermemişlerdir. Öğrencileri sandalyede oturarak zazen uygulamışlarken Suzuki ise oturuşu ve buna bağlı olarak ayak pozisyonunu, ellerin nasıl bağlanacağını, vücudun dik durmasını, meditasyon sırasında nefesin sayılmasını en ince

⁶¹ Tworkov, *Zen in America*, s.15.

⁶² Breysse, *Zen*, s.103.

⁶³ Shunryu Suzuki, *Zen Zihni başlangıç Zihnidir*, Çev. Cem Şen, Dharma Yayınları, İstanbul 1992, s.24.

⁶⁴ Fields, *A Narrative History of Buddhism in America*, s.230.

detayına kadar uygulamalı olarak göstermiş ve bu konuda çok hassas davranmıştır.⁶⁵

Suzuki, 1959 yılında Tokyo'dan San Francisco'ya gelmiş ve daha önce orada kurulmuş olan Sokoji adında Soto mezhebine ait manastır mensuplarıncı karşılanmıştır. Suzuki, Sokoji manastırında sevinçle karşılandığı ve az sayıda üyesi olan manastırın Suzuki'nin gelişiyle Amerikalı üye sayısının, ciddi bir şekilde artış gösterdiği ifade edilmektedir.⁶⁶Suzuki, göreve başladığında kendisine meditasyon için gelen Amerikalılara her sabah 05:40'ta zazen oturuşu yaptığını ve bu saatte gelebileceklerini söylemiştir. Tworkow'a göre, Zen eğitimi için bu kadar erken saatte gelen samimi Amerikalılar, Suzuki'nin kabiliyetinden istifade etmişlerdir. Bu kişilerin yeniliğe açık halleri, Zen'e karşı saf duygular beslemeleri ve istekli durumları bahsedilen 'başlangıç zihni'ne sahip olduklarını göstermektedir.⁶⁷

Hakuun Yasutani (ö.1973)

Aslen ilk okul öğretmeni olan Hakuun Yasutani, 1925 yılından itibaren Zen eğitimi almaya başlamış, 1938 yılında koan çalışmasını bitirmiş ve 1943 yılında da üstadından inka'sını (aydınlandığını gösteren resmi belge) almıştır.⁶⁸ Hakuun Yasutani, Shunryu Suzuki'den üç yıl sonra (1962) Amerika'ya ulaşmıştır. Yasutani özellikle manastır yaşamı dışında olan insanlara (lay people) ulaşmaya çalışmıştır.⁶⁹ Yasutani, Japonya'daki Zen yapılanmasından rahatsız olmuş ve kendini

⁶⁵ Zazen uygulamasına ait kişinin uygulaması gereken fiziki kurallar için bkz. Suzuki, *Zen Zihni başlangıç Zihnidir*, s.28 ve devamı.

⁶⁶ Lauren M. Schiller, *Buddhism in Contemporary America*, Southern Connecticut State University, Yüksek Lisans Tezi, 1994, s.17.

⁶⁷ Tworkov, *Zen in America*, s.83.

⁶⁸ İnka, Zen talebeleri açısından önemlidir. Dünyanın bir yerinden başka bir yere seyahat eden Zen talebesine hangi manastırdan geldiği değil, inkasını hangi hocadan aldığı sorulur. (Lopez, *Buddhist Revivalist Movements*, s.28.)

⁶⁹ Charles Prebish, *Luminous Passage: The Practice and Study of Buddhism in America*, University of California Press, 1999, s.17.

küçük kırsal alandaki bir manastıra adanmış, orada kendi evlerinde yaşayan ve çalışan ancak manastıra da gelen öğrencilerle (lay students) ilgilenmiştir. Burada Sanbo Kyodan (Üç Hazine Cemiyeti) adlı kuruluşu kurmuştur. Bu organizasyon, manastır dışı yaşamı olan öğrencilere hasredilmiştir.⁷⁰Bu yüzden Robert Aitken ve Philip Kapleau gibi Amerikan Budizm'ine ait önemli figürlerin ona ulaştığı ve sekiz yıl onun eğitiminden geçtiği ifade edilmektedir.⁷¹Yasutani, Zen'in iki önemli mezhebi arasındaki tartışmalara katılmamıştır. O'nun "Rinzai ve Soto'nun kendine göre zayıf ve kuvvetli tarafları var ancak kuvvetli kısımlar zayıf kısımlara dönüşebilir", dediği ve mezhepsel tartışmalardan uzak kaldığı söylenmektedir.⁷²

Philip Kapleau (ö. 2004)

Philip Kapleau, Japonya'da Yasutani'den Zen eğitimi almıştır. Bir Japon arkadaşının "Zen bir felsefe değil, yaşam için sağlıklı bir yol, eğer gerçekten Budizm hakkında sadece konuşmak değil, onu Japonya'da öğrenmek istiyorsan, bütün yaşamını dönüştürebilirsin," şeklindeki konuşması üzerine, Kapleau'nun kırk dört yaşında Japonya'ya geri döndüğü ifade edilmektedir. Yasutani'nin, Kapleau'ya "Zen'i Batıya taşımak senin kaderindir, her türlü acı ve zorluğa rağmen pes etme" dediği anlatılmaktadır. Kapleau, Yasutani'nin yanında kalıp Zen eğitimine devam etmiş ve sonunda Yasutani onu Zen keşişi ilan etmiştir. Kapleau, dil bilmeyen ve Japonya'ya Zen'i araştırmak için gelen bir çok Batılıya Yasutani'nin tercümanlığını yapmıştır.⁷³

Kapleau, Yasutani'den eğitim alırken üstadının izniyle çeşitli notlar almıştır. "The three Pillars of Zen"(Zen'in Üç Esası) adlı kitabı aldığı bu notlardan oluşmuştur.⁷⁴Kapleau, bu kitabında, zazenin, Zen'in kalbi olduğunu açıkça belirtmiş

⁷⁰ Tworkov, *Zen in America*, ss.12-13.

⁷¹ Fields, *A Narrative History of Buddhism in America*, ss. 232-233.

⁷² Prebish, *The Practice and Study of Buddhism in America*, s.17.

⁷³ Fields, *A Narrative History of Buddhism in America*, s.240.

⁷⁴ Prebish, *The Practice and Study of Buddhism in America*, s.18.

ve bir Zen öğretmeni olmadan zazen uygulamasına nasıl başlanacağını detaylı olarak anlatmıştır. Bu eser ilk defa 1965 yılında Japonya'da basılmıştır. ABD'li bir iş adamı bu kitaptan etkilenmiş ve beş bin adetini satın alarak ABD'deki çeşitli kütüphanelere ücretsiz olarak dağıtmıştır. Yasutani'nin Amerika'da tanınması, bu kitap sayesinde olmuştur. Zen eğitimini detaylı olarak anlatan ilk Batılı eser, Kapleau'nun Zen'in Üç Esası adlı bu eseridir. Bu kitabın giriş kısmında, yeni öğrenciler için Yasutani'nin konferanslarından alıntılar vardır. 1965 yılında ise Kapleau onüç yıl kaldığı Japonya'dan dönmeye karar vermiştir. ABD'ye döndükten sonra Zen hakkında yazdığı eserini tanıtmak için çeşitli seyahatler gerçekleştirmiştir. Kitabını okuyup etkilenen ve binlerce adet satın alıp kütüphaneye dağıtan iş adamının eşi, onu yirmi kadın ve iki erkekten oluşan bir gruba Zen'i anlatması ve uygulaması için davet etmiştir. Kapleau, zazen oturuşunu bu gruba öğretmiş ve daha önce sandalyede oturan bu grup bir problem yaşamadan uygun bir şekilde zazen oturuşunu gerçekleştirmişlerdir. Kapleau, pazar sabahları zazen uygulamasına katılmayan kadınların kiliseye gittiğini farketmiştir.⁷⁵ Bu tavır, aynı zamanda o dönemde Zen'e ilgi duyan kesimin yaklaşımını da ortaya koymaktadır. Öyle görünüyor ki bu kimseler, Zen'i uygulamada başka bir dine mensup olmanın bir problem teşkil etmeyeceğini düşünmüşlerdir.

Kapleau, Zen'i tam olarak ABD'ye uyarlamak istemiştir. O, Zen'i bir Amerikan dini uygulaması olarak lanse etmeye çalışmıştır. Kapleau, zazen sırasında Amerikan tarzı giyim ve İngilizce olarak ilahi söyleme gibi uygulamalarla bunu gerçekleştirmeye çalışmıştır.⁷⁶

Steven M Tipton, 1960'lı yılların, Amerikan Zen'inin entellektüel bir oluşumdan uygulamaya geçildiği yıllar olduğunu söylemektedir. Gerçekten de 1960'lı yıllar ABD'nin çeşitli eyaletlerinde Zen merkezlerinin açılmaya başladığı ve buna bağlı olarak yeni Zen gruplarının şekillenmeye başladığı bir dönem olmuştur. Tipton, hangi eyalette ne gibi gelişmeler olduğunu detaylı olarak bize aktarır: Boston'da Cambridge Budist Society faaliyetlerine devam etmiş ve burasını Yasutani, Shaku ve Suzuki gibi dönemin önemli Zen üstadları ziyaret etmişlerdir. New York'taki 'First Zen Institute of America', yeni adresine taşınmış ve Mary Farkas'ın liderliğinde faaliyetlerini sürdürmüştür. Philadelphia eyaletinde

⁷⁵ Fields, *A Narrative History of Buddhism in America*, s.241.

⁷⁶ Prebish, *The Practice and Study of Buddhism in America*, s.18

Dr. Albert Stunkard, Yasutani ve Soen ile bağı olan yeni bir Zen grubu kurmuştur. Washington'da, 'Zen Studies Society' ile bağlantılı yeni bir Zen grubu kurulmuştur. Rochester bölgesinde Kapleau'nun 'Zen Meditasyon Merkezi' büyüme ve yeni üyeler kazanmaya devam etmiştir. Chicago'da Gyomay Kubose adlı Zen takipçisi, bir zazen grubu kurmuştur. San Francisco'da Suzuki'nin artan sayıdaki öğrenci grubuna ilaveten Hsuan Hua adında Çinli üstadın etrafında da yeni bir grup oluşmaya başlamıştır. Hawaii'de 'Diamond Sangha', Robert Aitken rehberliğinde büyüme devam etmiştir. Los Angeles'ta 1967 yılında Maezumisenisei'nin grubu yeni bir adrese taşınmış ve bu grup, bugün 'Los Angeles Zen Merkezi' adı altında faaliyet göstermektedir. Bu dönemde Joshu Sasaki adında bir Zen üstadı Los Angeles'a gelmiştir. San Francisco körfez bölgesinin önemli Zen merkezlerinden birisi olan 'Pasific Zen Center' 1961'de faaliyete başlamış ve gelecek bir kaç yılda mütevazı bir büyüme gerçekleştirse de altmışlı yılların sonlarında yüzlerle ifade edilen üye sayısına ulaşmıştır.⁷⁷

Bu dönemde ABD'ye gelen Zen üstadlarının ortak bir noktasının olduğunu fark eden Fields'e göre bu dönemdeki Zen üstadlarının hepsi, ABD'ye geçici bir süreliğine değil, kalıcı olarak gelmişlerdir. Joshu Sasaki'yi örnek olarak gösteren Fields, Sasaki'nin, geleneksel bir seromoni ile Japonya'dan ayrıldığını ve 1962'de Los Angeles'a vardığını belirtir ve onun şu kararlı sözlerini nakleder: Sasaki, "Kemiklerimi Amerika'da gömmeye geldim" demiştir.⁷⁸

Fields 1960' yıllarda Zen'e olan ilginin artmasıyla Zen'in Rinzai ve Soto mezhepleri arasındaki rekabete de değinmiştir: O dönem insanına cazip gelen Zen, üstadlarının etrafından kenetlenmiş tek vücut bir karaktere sahip değildir. Zen üstadları arasında çeşitli skandallar, anlaşmazlıklar ve düşmanlıklar yaşanmıştır. Mesela Japonya'dan yeni gelen bir keşiş, öğrencileri ile gayri meşru bir ilişki yaşamış, bir diğeri Zen'i öğretme ve ders verme konusunda şartları yerine getirmediği halde bu işe girişmiş, bir başkasının da koan hakkında hiçbir bilgi sahibi olmadığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca, Budizm'de merkezi bir otoritenin olmayışı, öğretinin aktarılmasında kimin ehil olup olmadığı konusunda karışıklığa yol açmıştır. Diğer taraftan bir kişinin, 'aydınlanmış üstad' diye baktığı Zen keşişi,

⁷⁷ Steven M. Tipton, *Getting Saved From The Sixties*, University of California Press, 1984, s.96.

⁷⁸ Fields, *A Narrative History of Buddhism in America*, s.245.

başka birisi tarafından kabul edilemez bir kişi olarak görülebilmiştir. Bütün bunlar Amerikalı öğrencilerin bu inancı bütün boyutları ile kavramalarına mani olmuştur. Joshu Sasaki'nin, bir konferans sırasında sorulan bir soruya verdiği cevap, mezhepsel rekabeti göstermesi açısından önemlidir. Rinzai mezhebine mensup Joshu Sasaki, Kaliforniya Üniversitesinde verdiği konferans sırasında kendisine Zen çalışabilecekleri bir yer sorulunca, herhangi bir yer bilmediğini söylemiş halbuki Soto mezhebine bağlı Suzuki'nin kurduğu San Francisco Zen Merkezi'nin⁷⁹ bölgede birden fazla şubesi vardır ancak Sasaki bunlardan hiç bahsetmemiştir.⁸⁰

Suzuki, Zen uygulamasını insanların günlük yaşamlarında gerçekleştirmek istemiş ve bu ortamı onlara sağlamaya çalışmıştır.⁸¹ Ona göre gerçek Mahayana uygulaması sokaklarda insanların normal günlük yaşamlarında uygulanması gerekir. Ancak beş yıl gibi süre içinde öğrencileri arasında, bir manastıra çekilmeden Zen uygulamasını gerçekleştiren sadece Richard Baker olmuştur. Bu yüzden daha önceki uygulamadan vazgeçip insanlardan uzak, şehir dışında bir yer arayışına girmiştir. Bu sırada, Tassajara Kaplıcaları denilen ve San Francisco'ya 160 mil mesafede bulunan, ormanın içindeki bu yer uygun görülmüştür. Tassajara, İspanyolca 'kurutma yeri' manasına gelir. İspanyollar çok eskiden etlerini burada kurduklarından, bölgeyi bu şekilde isimlendirmişlerdir.⁸² Tassajara ABD'de, ilk Zen manastırı olmuştur. Çin veya Japon manastırları gibi şehirlerden çok uzak dağlık bir yerdedir. Ayrıca, kabinler ve mutfak da olduğu çeşitli mekanlara sahiptir. Tassajara'yı 1963 yılında satın alan Bob ve Ann Becks, buranın bir Zen manastırı için uygun olacağını düşünmüşlerdir. Bu yerin, yazları kaplıcalar için dışarıdan gelen insanlara da açılmasını istemişlerdir. Zen manastırı açısından da bu uygundu. Böylece Zen, Amerikan yaşamında daha gerçekçi bir şekilde gelişebilecekti. Ancak Beck ailesinin yaptığı indirime rağmen çok ciddi miktarda paraya ihtiyaç duyulmuştur. Dez avantaj olarak, Zen grubu üyeleri gençlerden oluşuyordu ve büyük maddi imkanlara sahip değillerdi. İlk manastır olması sebebiyle

⁷⁹ Bu merkez günümüzde de aktif olarak Zen Budizmi'nin uygulandığı en önemli Zen merkezlerinden biridir. Bu merkez hakkında detaylı bilgi için bkz. www.sfzc.org

⁸⁰ Fields, *A Narrative History of Buddhism in America*, s.247.

⁸¹ Fields, *A Narrative History of Buddhism in America*, s.258

⁸² Tworokov, *Zen in America*, s.218.

insanların yaklaşımı duygusaldı. Bu sırada çevreden çeşitli destek mesajları gelmeye başlamıştı. Hawaii'den Robert Aitken, "Bir Amerikan ormanında gelişmeye başlayan Tassajara Zen Manastırı, yabancı olan Budizm'in yerli Budizm'e dönüşmesine işaret etmektedir," demiştir. Yine California Üniversitesi Felsefe Profesörü Paul Lee, bu satın alma çabası için "Amerikan Dini tarihinde önemli bir olay" demiştir. Destek sadece sözlü olmamış binden fazla insan yardımda bulunmuş ve bazı sanatçılarda bu manastır yararına organizasyonlar gerçekleştirmişlerdir. Bu çabalar sonunda 1966 yılında Tassajara Zen Manastırı açılmıştır. Fields'e göre yoğun Zen eğitiminin verildiği bu manastır, aslında alışılmış manada bir manastır değildir. Dünyadan elin eteğin çekildiği bir inziva yeri de değildir. Bu yönüyle Japon ve Çin manastırlarına benzemektedir. Ancak önemli bir fark söz konusudur. Bu manastırda erkeklerle beraber kadınlar da vardır. Evliler bir kabinde kalırken, bekarlar öğrenci yurtlarını andıran bir tarzda, onlara özel yerlerde kalmışlardır. Fields'e göre bu tür bir uygulama Asya Budizm'inden köklü bir uzaklaşmadır.⁸³ 1967 yılında bu manastıra dışarıdan talep ciddi olarak artmıştır. Üç aylık sesshin⁸⁴ uygulamasına ikiyüz kişi baş vurmuştur. Manastırın aylık ödemeleri için Tassajara kaplıcaları yılın belli dönemleri bir hotel gibi kullanılmış ve buradan önemli gelirler elde edilmiştir. Bu Zen merkezinin dahil olduğu ilk ticari iştiir. Zaten daha önce iş amaçlı, aktif olarak kullanılan kaplıcalara Zen yönetimi müdahale etmemiş, bu yer popülerliğini devam ettirmiştir. Zen manastırının giriştiği ikinci ticaret, ekmek üretimi olmuştur. Gelen misafirler için üretilen ekmek çok beğenilmiş ve daha sonra Tassajara Ekmek Kitabı basılmış ve bu alanda dünyada en çok satan kitaplardan biri olmuştur.⁸⁵ Tassajara Yemek Yapma Kitabı da basılmış ve bu kitaplar sayesinde Tassajara ve onun arkasındaki ruh,

⁸³ Fields, *A Narrative History of Buddhism in America*, s.261.

⁸⁴ Sesshin, yoğun meditasyon uygulamasını ifade eder. Geleneksel olarak Zen manastırlarında yedi gün yedi gece süren bu uygulama, yılda iki defa uygulanır. Günün tamamına yakını meditasyonla geçirilir. (Baroni, *The Illustrated Encyclopedia of Zen Buddhism*, s.37.)

⁸⁵ Tworkov, *Zen in America*, s.223.

ABD'de tanınmıştır.⁸⁶ Bu kitabı takiben Tassajara Ekmek Fırını açılmıştır. Ancak, Suzuki bu işlerin arkasında durmamıştır.⁸⁷

Tassajara her öğrenci için istenilen sonucu vermemiş, uygulanan sesshin'ler sonrasında, The Windbell adlı Zen dergisine göre, birçok öğrenci Tassajara'dan ayrılmış sebep olarak da sadece tatmin edici şekilde yemek yemenin nasıl olacağı dışında bir şey öğrenmediklerini ifade etmişlerdir.⁸⁸

Bu dönemde Zen takipçileri, Tassajara'dan sonra organik sebzeilerin satıldığı Green Gulch adında 115 dönümlük yeni bir çiftlik satın almışlardır.⁸⁹ Çalışanları Zen merkezine bağlı öğrencilerden oluşan bu çiftlikteki manavda işler yolunda gitmiş ve gelen talep üzerine alkol ve sigara hariç diğer ürünlerde satılmaya başlanmıştır. Kısa bir süre içinde girilen bu işler ve elde edilen başarılar Fields'e göre yükselen Amerikan Budizm'i için bir vitrin özelliği görmüştür.⁹⁰

Zen'in bu şekilde ticaretle içiçe oluşunu Bernard Glassman da desteklemiş ve uygulamıştır. 1979 yılında New York Zen Merkezi'nin başına geçen Bernard Glassman, 1970 yılında Soto üstadı ünvanını almıştır. O aynı zamanda Zen merkezine bağlı Greystone fırınının başındadır. Yönetim kurulu tarafından bu iki görevi yürüttüğü için eleştirilmektedir. O ise tek bir iş yönettiğini iddia etmektedir. Greystone fırını, Tassajara fırınının başarısından sonra orasının örnek alınmasıyla kurulmuştur.⁹¹ Bernard Glassman girdiği ticari işlere çevresindekileri ikna etmekte zorlanmıştır. Farklı yerlerdeki Zen merkezlerinden gelen öğrenciler, oralarda yoğun çalışmanın olduğu bir ortamda bulunmamışlardır. Öğrenciler, Glassman'ın 'Amerikan tarzı Zen denemesine' direnmişlerdir. Bernard Glassman, "Neyin işe yaradığı keşfetmelisin. Dogen zamanında sesshin uygulaması bile

⁸⁶ Fields, *A Narrative History of Buddhism in America*, s.263.

⁸⁷ Tworkov, *Zen in America*, s.223

⁸⁸ Fields, *A Narrative History of Buddhism in America*, s.264

⁸⁹ Tworkov, *Zen in America*, s.228.

⁹⁰ Fields, *A Narrative History of Buddhism in America*, s.268.

⁹¹ Tworkov, *Zen in America*, ss.112-114.

yoktu. Sonra şartlar değişti ve seshin uygulanmaya başladı. Eskiden Çin'de öğrenci ve öğretmenler beraber tarla ve bahçelerde çalışırlarmış” diyerek yeni uygulamaları savunmuştur.⁹² Glassman mezhep kaygısı gütmeyen farklı kesimden kişileri Zen merkezine çağırması ve bu yapıyla Zen merkezini dinler arası hizmet salonuna dönüştürmüştür. Bu uygulamalar onun destekçileri tarafından yaratıcı ve özgürce bulunurken, onu eleştirenler tarafından rahatsız edici bulunmuştur. Glassman'ın iş ve ticarete yönelmesi ve bunu Zen'in bir parçası olarak addetmesi yetmemiş, Zen'in en temel uygulamalarından olan zazen ve koan çalışmasının yerine yoğun-çalışma uygulamasını yerleştirmiştir. Glassman, “Beraber oturma kişileri yakın kılan bir metod. Fakat çalışma-uygulaması öğrencilerin kim olduklarını tanımamı, onların potansiyellerini görmemi sağlıyor. Zazen uygulaması ise bir öğretmen olarak bana yeterli kadar insanlar arası iletişim sağlamıyor.” diyerek bu konudaki yaklaşımını ortaya koymuştur.⁹³ Glassman'ın zazen ve koanı ortadan kaldırması çok radikal bir adım olmuştur. Dışarıdan bakan bir kişi onları bir fırında çalışan insanlar olarak görmektedir. Oysa Glassman bu çalışmaya Zen'in bir uygulaması olarak bakmaktadır. Bu şekilde yoğun bir çalışma Glassman için öğrencilerini tanıma adına önemli bir fırsat doğursa da zazen ve koanın olmadığı bir ortamda Zen ruhunu muhafaza etmek oldukça zor gözükmektedir. Zaten bu tarz bir Zen uygulamasına daha önce bahsettiğimiz gibi bir direniş olması bu düşüncemizi destekler mahiyettedir. Glassman'ın bu yaklaşımında, D.T. Suzuki'nin etkilerini de görmek bize göre mümkündür. Zira hatırlanacağı üzere Suzuki, Zen'in tarifini yaptığımız kısımda belirttiğimiz üzere, Zen'i herhangi bir doktrine veya inanca bağımlı kılmamaktadır. Ona göre Zen herkes tarafından uygulanabilmektedir. Bu yaklaşımıyla Zen'i oldukça esnek bir yapıya bürümüştür. Glassman'ın da bundan etkilendiği düşünülebilir.

⁹² Normalde Budist manastır kurallarına uyan topluluklarda dünyevi işlerle meşgul olmak veya el işçiliğine değer verip kutsamak yaygın bir uygulama değildir. Zen ise bunun istisnasıdır. Zen manastırlarında keşişler erken kalkıp tarım işleri ile uğraşmaları söz konusudur. (Charles Eliot, *Japanese Buddhism*, Kegan Paul Limited, 2005, s.406.) Bernard Glassman bu anlayışa atıf yapmış gözüküyor.

⁹³ Tworkov, *Zen in America*, s.116-118.

Altmışlı yılların sonlarına doğru Zen'in ABD'de yayılması ve tanınmasını sağlayan önemli kişiler ölmüş onların yetiştirdiği talebeler ön plana çıkmaya başlamışlardır. 1966 yılında D.T. Suzuki, Kamakura'da (Japonya) 96 yaşında ölmüştür. 1967 yılında Zen metinlerinin tercümesini gerçekleştiren Ruth Fuller Sasaki ölmüştür.⁹⁴1971 yılında Suzuki Shunryu ölmüştür. Suzuki Shunryu, ABD'de oniki yıl kalmıştır. ABD'deki ilk budist topluluğunun oluşması için çalışmış ve bu oluşumun önünü açmıştır. Yasutani'de iki yıl sonra 1973'te ölmüştür. O'nun misyonunu ABD'de, Taizan Maezumi devam ettirmiştir. Sonuç olarak altmışlı yıllar Zen'in gelişimi açısından önemli olaylara sahne olmuştur. Zen bu dönemde ABD'de kök salmaya başlamıştır. 1906 yılında ABD'ye gelen Zen'in öncüsü Sokei-an, bu gerçeği "Zen'i ABD'ye getirip tanıtmak, Lotus çiçeğinin kökünü bir taşa tutup onun kök salmasını beklemek gibi bir şey," diyerek ifade etmiştir. Altmışlı yılların sonuna gelindiğinde Suzuki ve Yasutani'nin çabaları sayesinde hiç kuşkusuz Lotus çiçeği kök salmıştır.⁹⁵

Glassman ve Richard Baker gibi ön plana çıkan Zen üstadları örneğinde görüldüğü gibi altmışlı ve yetmişli yıllarda Zen'in yayılmasında önemli rol oynayan Asya doğumlu Zen öncüleri, yerlerini Amerikalı üstadlara bırakmışlardır. Schiller'e göre bu, aynı zamanda Amerikalılara kendi geleneklerini oluşturma ve geliştirme manasına geliyordu. Ona göre, Amerikan Budizmi'nin bu genişlemesi sancılı olmuştur. 1980'li yıllarda Zen'in Amerikalı ve Asyalı öğretmenleri, elde ettikleri güçleri, özellikle cinsellik ve para konularında kötüye kullanmışlardır.⁹⁶Uzun süreden beri örnek bir Zen merkezi olarak bakılan San Francisco Zen merkezinde, elde edilen maddi gücü kötüye kullanma sorunu 1983 yılında herkes tarafından bilinecek kadar açık hale gelmiştir. Suzuki Sunryu'nun varisi Richard Baker yönetimindeki Zen merkezi, etkisini arttırmış ve bir çok açıdan çok büyümüştür. Zen merkezine bağlı olarak açılan ve Zen öğrencilerinin çalıştığı, doğal ürünlerin satıldığı manav, ekmek fırını ve vejeteryanlara yönelik restoran gibi ticari işler büyük ilgi görmüş ve maddi olarak başarılı olmuşlardır. Ancak Zen merkezinin üstadı Richard Baker'ın merkeze gelen evli bir öğrenci ile ilişki yaşadığı ortaya çıkmış ve bu, alevi ateşleyen ilk kıvılcım olmuştur. Daha sonra Zen

⁹⁴ Fields, *A Narrative History of Buddhism in America*, s.265.

⁹⁵ Fields, *A Narrative History of Buddhism in America*, s.272.

⁹⁶ Schiller, *Buddhism in Contemporary America*, s.53.

merkezinde yönetim kurulu ile çeşitli toplantılar yapılmış ve bu toplantılarda bazı öğrenciler de gizli ilişkilerden bahsetmişlerdir. Richard Baker'a ait olduğu anlaşılan üç ev, lüks bir araba, çeşitli pahalı koleksiyonların olması ve ayrıca maddi konularda da çeşitli yolsuzlukların olduğunun ortaya çıkması onu zor durumda bırakmıştır. Richard Baker'a yöneltilen diğer eleştirilerden biri de onun Zen merkezini kendi arkadaşları ile kullanması ve kendi Zen uygulama ve öğretme işini ihmal etmesidir. Kısaca, kendisi lüks bir yaşama sahip iken, altında çalışan Zen öğrencileri çok düşük ücretlere Zen merkezine ait işlerde çalıştırılmıştır. Bütün bu olanlardan sonra Baker, San Francisco Zen Merkezi'nden ayrılmak zorunda kalmış, oradan Colorado eyaletine gidip faaliyetlerine orada devam etmiştir. Fields'e göre, problem, Amerikan Zen'ine ait kadın ve erkekli bir merkez anlayışından kaynaklanmaktaydı. Ayrıca, Japonya'da Zen keşişleri genellikle evlidirler ve bir manastırda üç-dört yıllık bir eğitimden sonra vazifeye getirilirlerken, ABD'de ise eğitim sonsuza dek sürüyor gibi gözükmektedir. On-onbeş yıl sonra öğrenci Zen merkezini artık evi gibi görmeye başlamaktadır. Ayrıca bu Zen öğrencilerinin çevrelerinde vazifeye başlayabilecekleri çok az sayıda manastır vardır. Buyüzden çok azı bu merkezlerde görevlere başlama imkanı bulabilmektedirler. Verdikleri uzun yıllar ve sonunda elde etmek istedikleri aydınlanmanın yıldırım hızıyla gelip bütün sorunları çözemeyeceğini gören Zen keşişlerinden bazıları, zazen oturmasını öğrendiklerini ama buna bedel dünyevi meslek ve kariyerleri ihmal ettiklerinin farkına varmışlardır.⁹⁷

San Fransisco Zen merkezinde yaşanan bu kötü uygulamalar sonucunda Zen merkezini daha açık ve demokratik yapmanın yolları araştırılmıştır. Bu çerçevede yönetim kurulu üyeleri atama yerine seçimle göreve getirilmeye başlanmıştır.⁹⁸ Gelenekten en büyük uzaklaşma da Baker'ın yerine Reb Anderson'un dört yıllığına göreve getirilmesi ile olmuştur. Bu Japonya'da görülmüş bir şey değildir. Tamamen kendi inisiyatifleri ile buldukları bu çözüm işe yaramış gözükmektedir. Zira bu merkez günümüze kadar varlığını sürdürmüştü ve halen ABD'deki en aktif Zen merkezlerinden biridir.

⁹⁷ Fields, *A Narrative History of Buddhism in America*, ss.362-363.

⁹⁸ Varant Nerces Arslanian, *Leaving Home, Staying Home: A Case Study of An American Zen Monastery*, McGill University, Yüksek Lisans Tezi, 2005, ss.32-33.

Üstadların yanlış uygulamaları sadece San Fransisco Zen Merkezi ile sınırlı kalmamış bir kaç yıl içinde çok sayıdaki Zen üstadı kendini Richard Baker'ın konumunda bulmuştur. Mesela, Üstad Maezumi, bir öğrencisi ile ilişki yaşadığını itiraf etmek zorunda kalmış ve alkol bağımlılığını azaltmak için tedavi merkezine gitmiştir. 1985 yılında Jack Kornfield, 'Yoga Journal' adlı dergide Budist, Hindu ve Cayinistlerden oluşan ellidört din adamıyla yaptığı röportajda ilginç sonuçlara ulaşmıştır. Görüştüğü bu kişilerden otuz dördü, öğrencileri ile cinsel ilişki yaşadığını itiraf etmiştir. Kornfield, öğrencilerle de görüşmüştür. Konuştuğu öğrencilerin yarısı, yaşadıkları ilişkinin Zen uygulamalarını ve duygularını etkilediğini söylemişlerdir. Zen öğretici ve üstadların sebep olduğu problemler bununla sınırlı kalmamıştır. En şok edici gelişme ise 1988 yılında yaşanmıştır. Osel Tedzin adındaki bir Zen üstadının AIDS taşıdığı anlaşılmıştır. Üstelik bu Zen öğreticisi, ilişki yaşadığı kişilere AIDS taşıdığını bildirmemiştir. Bağlı bulunduğu yönetim kurulu bu kişilere çağrıda bulunup risk altında bulunanların bir test tabi tutulmaları gerektiğini ilan etmek zorunda kalmıştır. Bütün bu gayri meşru cinsel ilişki haberlerine tepki olarak bazı önlemler alınmıştır. Manastırlar tarafından ahlaki kurallar belirlenmiş ve cinsel istismarların tolere edilmeyeceği ilan edilmiştir. Fields, yaşanan bu ahlaki problemin sebebini Budizm ve Judeo-Hıristiyan ahlak anlayışı arasındaki farktan kaynaklandığını düşünmektedir: "Budizm'e göre Hıristiyanlık'tan farklı olarak, şerrin kaynağı ve sebebi günah değil cehalettir. Her canlı, gerçek doğasını fark etmediği sürece cehalet maruz kalır."⁹⁹Bize göre bu açıklama tatmin edici değildir. Yaşanan skandallar tamamen nefislerine uyan keşişlerin ve Zen üstadlarının zayıf karakterlerinden kaynaklanmıştır. Yoksa onların günah kavramına kayıtsız yaklaşımı veya gerçek doğalarının farkına varamamaları ile ilgili bir sorun değildir. Kornfield'in skandala karışan öğrencilerle yaptığı bire bir görüşmedeki itiraflarda bizim görüşümüzü destekler mahiyettedir.

Seksenli yıllarda Amerikalı Budistlerin karşılaştığı en büyük sorunlardan olan öğreticilerin ahlak dışı uygulama ve davranışları konusunda Dalai Lama, öğrencilerin, öğreticileri uzun yıllar test etmesi gerektiğini söylemiş ve "Problemin bir kısmı öğrencilerden kaynaklanmaktadır. Öğretmene çok fazla güven, itaat ve her dediğini kabul etme, onu bozar." demiştir.¹⁰⁰

⁹⁹ Fields, *A Narrative History of Buddhism in America*, ss.364-369.

¹⁰⁰ Fields, *A Narrative History of Buddhism in America*, s.379.

Doksanlı yıllarda San Francisco Zen merkezi yaşadığı kötü tecrübe sonrası merkezin başına üyeleri arasından seçtiği birini başa geçirmiştir. Bu da Zen geleneğinin 'Amerikanlaştırılması'na örnek olarak gösterilebilir. Japonya'daki Zen merkezlerinde uygulanmayan bir diğer uygulama da doksanlı yıllarda kadınların Zen merkezlerinin başına geçmeye başlamış olmasıdır. 1996 yılında, Zenkai Blanche Hartman adında bir kadın Francisco Zen merkezi'nin başına atanmıştır.¹⁰¹ Bu ve benzeri uygulamalarla ABD ve Japonya'daki Zen merkezlerinde ya da manastırlarında ciddi olarak farklar oluşmaya başlamıştır.

Budizm bu dönemde Amerika'da kültürel olarak da etkisini artırmaya başlamıştır. Fields'ın belirttiğine göre, California, Hawaii ve Boston'da düzenlenen konferanslarda Budist-Amerikan diyalogu başlatılmıştır. Masao Abe adlı Japon akademisyen bu diyalog toplantılarında öne çıkmıştır.¹⁰² Yine Fields'in bildirdiğine göre bu dönemde Budizm hakkında akademik çalışmalar hızlanmış ve birçok genç akademisyen üniversite eğitimleri ile Budist uygulamaları bir arada sürdürmeyi başarmıştır. Kanaatimize göre bu önceki nesillerde görülen bir uygulama değildir. Los Angeles Zen Merkezi ile bağlantılı olan Kuroda Enstitüsü, Zen ve Japon Budizm hakkında tercümelemlerin yanı sıra çeşitli konferanslarda düzenlemiştir. 1974 yılında, kurulan Naropa Enstitüsü, 'Budizm'den esinlenmiş' ilk üniversite olmuş ve ABD'de denklığı 1986 yılında onaylanmıştır.¹⁰³

1990'lı yılların sonlarında ve 2000'li yılların başlarından itibaren Zen merkezlerinin ABD'deki sayıları ciddi oranda artış göstermiştir. Mesela günümüzde Soto mezhebinin kendi internet sitelerinde verdiği bilgilere göre neredeyse her bir eyalette bir Zen merkezine rastlamak mümkündür.¹⁰⁴ ABD'deki Zen takipçileri

¹⁰¹ Ishhi Fumiko, *Japanese Religions in The United States: History And Current Practices*, California State University, Yüksek Lisans Tezi, 2001, ss.36-37.

¹⁰² Masao Abe'nin Budist-Hıristiyan diyalogu ile ilgili yaklaşımı için bkz. Abe, "Buddhism", *Our Religions*, Ed. Arvind Sharma, Harper Collins Publishers, 1993, ss.131-132.

¹⁰³ Fields, *A Narrative History of Buddhism in America*, ss.369-371.

¹⁰⁴ Soto mezhebinin resmi internet sitesi www.global.sotozen-net.or.jp (07.08.2017)'da yer alan bilgilere göre ABD'deki Soto mezhebine ait manastır sayısı 49'dur.

toplam nüfus içinde küçük bir azınlığa tekabül etmektedir.¹⁰⁵ Sosyal yapı olarak incelendiğinde Zen mezhebine mensup olanların çoğunlukla başka bir dine mensup iken sonradan çeşitli sebeplerle Zen'i seçmiş kişilerden oluştuğu ve bu kişilerin belli bir etnik guruba ait olmayan bir özellikte olduğu gözlemlenmektedir. Zen'in ABD'de merkezi bir yönetimi olmaması sebebiyle tam olarak ne kadar takipçisi olduğu bilinmemektedir. Amerikan Nüfus Dairesi (US Census Bureau)'nin insanlara dini tercihleri konusunda soru sormayı bırakması da Zen takipçi sayısını bilmememiz de önemli bir etkidir.¹⁰⁶ Sonuç olarak Amerikan Budizm'i kendini değişen şartlara göre şekillendirmiştir. Amerikan Budizm'inde, bir keşiş yerine aile reisine, manastır yerine topluma, hayatın her alanına yayılmış ve entegre olmuş bir uygulamaya ve toplumda cinsiyet ayrımı yapmadan kadın erkek herkese açık bir yaklaşım söz konusudur.¹⁰⁷

Öyle anlaşılıyor ki Zen, Amerika'daki karşılaştığı yeni ortamda büyük oranda değişikliğe uğramıştır. Ayrıca Zen'in Amerikalılar tarafından kavranıp anlaşılma çabası da onun 'Amerikanlaşma'sına katkı sağlamıştır. Bu haliyle Amerikalıların uyguladığı Zen, zaten 'Amerikanlaştırılmış' Zen'dir. Uzun ve yavaş süren kültürel etkileşimde, misafir din ile, ağırlayan kültür birbirini değiştirmiştir. Dolayısıyla, Budizm Amerika'da Amerikan kültürünü etkilediği gibi, Amerikan kültürü de Budizm'i şekillendirmiştir.¹⁰⁸

¹⁰⁵ABD'de 3 ila 4 milyon arasında Budist'in yaşadığı tahmin edilmektedir.(Charles S. Prebish, Religion and Ethics Newsweekly, "The directions of Buddhism in America Today")Bu konuya (www.urbandharma.org) adlı siteden ulaşılabilir.(18.08.17) ABD'deki Budist takipçi sayısı içinde kaç kişinin Zen mezhebi üyesi olduğu belli değildir.

¹⁰⁶Diane Morgan, *The Buddhist Experience in America*, Greenwood Press, 2004, s.178.

¹⁰⁷Fields, *A Narrative History of Buddhism in America*, s.380.

¹⁰⁸Prebish,Tanaka(ed.), *The Faces of Buddhism in America*, s.77.

Sonuç

Bu çalışmada, ülkemizde pek tanınmayan ancak Batı'da, özellikle de ABD'de yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren yaygınlaşan Mahayana Budizmi'nin bir kolu olan Zen Budizm'i tanıtılmıştır.

Zen okulunun ana felsefesi, her canlının Buda olma potansiyeli taşıdığı ön kabülüne dayanır. Zen'e göre bu potansiyel, meditasyon ile gerçekleştirilebilir. Zen, mevcut meditasyon uygulamalarının yetersiz oluşu sebebiyle yoğun meditasyon uygulamasına ilaveten koan uygulaması ile kişinin içinde var olan Buda doğasının aracısız olarak görülebileceğini öne sürmüştür. Zen'in, Bodhidharma'ya atfedilen dörtlüğünde Zen'in aracısızlığına atıf yapılmıştır. Zen, kutsal kabul edilen sutraları ikincil derecede görmüş, hatta onları aydınlanmayı engelleyen değersiz kâğıt parçalarına indirgemıştır.

Zazen ve Koan kavramları Japonca ifadeleri ile meşhur olmuştur. Zen uygulamasına ait bu kavramlar, aydınlanmayı elde etme yolunda, Zen'in kelime ve kavramlardan ziyade, uygulamaya verdiği önemi vurgulamaktadır.

Sıkı bir disiplin gerektiren zazen ve koan uygulamalarıyla ön plana çıkan Zen, ABD'de 1960'lı yıllardan itibaren yaygınlaşmaya başlayınca bu uygulamalar özünü yitirmeye başlamış ve ABD'deki takipçilerine uygun hale getirilmeye çalışılmıştır. Bu da kaçınılmaz olarak Zen'in özünden uzaklaşması sonucunu doğurmuştur. Farklı bir kültürde aldığı yeni şekliyle de olsa Zen, ABD'de Budizm'in en çok bilinen bir şeklidir.

Bir düşünce ve akımın din olarak değerlendirilebilmesi için, genellikle içinde tanrı, inanç, ibadet, ahlak, kutsal kitap, vahiy- ilham, peygamber-kurucu ve cemaat gibi unsurları içermesi gerektiği vurgulanır.¹⁰⁹ Zen ise tanrı ve ahiret inancı ile ilgilenmez. Bu açıdan, onu, bir din olarak değerlendirmemek gerekir. Zen bir dinden ziyade, bir meditasyon okulu olarak anlaşılmalıdır. Bu durumun farkında olan Zen'in kendi temsilcileri de başka bir dine mensup olup, Zen'i takip etmenin mümkün olacağını ifade etmişlerdir. Bu anlayış, uygulamaya da yansımıştır. Günümüzde, ABD'de pazar günleri kiliseye gidip aynı zamanda Zen uygulamalarını takip eden birçok insana rastlamak mümkündür. Bu tür bir yaklaşım, beraberinde aidiyet ve kurumsallaşma gibi bazı sorunlar getirirse de bu akımın hızla yayılmasını sağlamıştır.

¹⁰⁹ Tümer, Küçük, *Dinler Tarihi*, s.7.

KAYNAKÇA

- Abe, Masao, *Our Religions*, Ed. Sharma Arvind, Harper Collins Publishers, 1993.
- Baroni, Helen J, *The Illustrated Encyclopedia of Zen Buddhism*, The Rosen Publishing Group Inc, New York, 2002.
- Baruah, Bibhuti, *Buddhist Sects and Sectarianism*, Sarup & Sons Publications, New Delhi, First Publication, 2001.
- Breyse, Jean- Luc Toula, *Zen*, Çev. Işık Ergüden, Dost Yayınevi, 1.baskı, 2014.
- Buswell, Robert E, Jr. Editor in Chief, *Encyclopedia of Buddhism*, Mac Millan Reference USA, 2004.
- Eliot, Charles, *Japanese Buddhism*, Kegan Paul Limited, 2005.
- Esben, Andreasen, *Popular Buddhism in Japan*, Shin Buddhist Religion & Culture, Japan Library, 1998.
- Cook, David Allen, *Zen and The West: Deluded in Realization*, Yüksek Lisans Tezi, California State University, California, 2005.
- Dumoulin, Heinrich, *Zen Buddhism, A History of Zen Buddhism*, Pantheon Books by Random house Inc., 1963.
- Falk, Jane E., *The Beat Avant-garde, The 50's, And Popularization of Zen Buddhism in United States of America*, Doktora Tezi, Ohio State University, 2002.
- Fumiko, Ishhi, *Japanese Religions in The United States: History And Current Practices*, California State University, Yüksek Lisans Tezi, 2001.
- Faure, Bernard, *Unmasking Buddhism*, John Wiley & Sons, 2009.
- Fields, Rick, *How Swans Came to the Lake: A Narrative History of Buddhism in America*, 3rd edition, Shambala Publications, 1992.
- Foult, Theodore Griffith, *The "Ch'an School" And Its Place In The Buddhist Monastic Tradition*, Doktora Tezi, The University of Michigan, 1987.
- Güngören, İlhan, *Zen Budizm, Bir Yaşama Sanatı*, Yol Yayınları, 6.Baskı, 2013.
- , *D.T. Suzuki'den Seçme yazılar*, Yol Yayınları, İstanbul, 1997.
- Harvey, Peter, *An Introduction to Buddhism: Teachings, History and Practices*, Cambridge University Press, Cambridge, 1998,
- Herrigel, Eugene, *Zen Budizmi Yolu*, Çev.Sedat Umran, Ruh ve Madde Yayınları, 2. Baskı 1995.
- Hoover, Thomas, *The Zen Experience*, Penguin Group, New York, 1980.
- Lopez, Alan Ropert, *Buddhist Revivalist Movements, Comparing Zen Buddhism and the Thai Forest Movement*, Palgrave Macmillan, 2016.
- Mc Clain, Gary, Adamson, Eve, *The Complete Idiot's Guide*, Zen Living, by Alpha Books, 2001.
- Mc Mahan, L.,David, *Repackaging Zen for the West, Westward Dharma: Buddhism Beyond Asia*, edited by Charles S. Prebish, Martin Baumann, University of California Press Ltd., 2002.
- Morgan, Diane, *The Buddhist Experience in America*, Greenwood Press, 2004.

- Nyogen, Senzaki ve R.S. McCandless, *Budizm and Zen*, Philosophical Library New York, 1953.
- Prebish, S. Charles, *Luminous Passage The Practice and Study of Buddhism in America*, University of California Press, 1999.
- Prebish, S. Charles, Kenneth K. Tanaka (editors.), *The Faces of Buddhism in America*, University of California Press Ltd, 1998.
- Schiller, Lauren M., *Buddhism in Contemporary America*, Southern Connecticut State University, Yüksek Lisans Tezi, 1994.
- Suzuki, D.T., *Büyük Kurtuluş, Zen Budizm'ine Giriş*, Ruh ve Madde Yayınları Çev. Sedat Umran, 1980.
- , *Essays in Zen Buddhism*, First Series, Rider & Company, 1949.
- , *Zen and Japanese Culture*, Princeton University Press, 1959.
- Suzuki, Shunryu, *Zen Zihni başlangıç Zihnidir*, Çev. Cem Şen, Dharma Yayınları, İstanbul 1992.
- Tipton, Steven M., *Getting Saved From The Sixties*, University of California Press, 1984.
- Tümer, Günay, Küçük, Abdurrahman, *Dinler Tarihi*, Ocak Yayınları, Ankara, 1993.
- Twoikov, Helen, *Zen in America, Five Teachers and Search for American Buddhism* Kodansha International Inc. 1994.
- Varant, Nerces Arslanian, *Leaving Home, Staying Home: A Case Study of An American Zen Monastery*, McGill University, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Walters, Christine L., *American Buddhism As Identity And Practice: Scholarly Classifications Of Buddhists In The United States*, Yüksek Lisans Tezi, University of Hawaii, 2009.
- Watts, Alan, *Zen Yolu: Zen Budizm'in İlkeleri*, çev. Sena Uğur, Şule Yayınları, İstanbul, 1998.
- Williams, Peter W., *America's Religions, From Their Origins To The Twenty-First Century*, University of Illinois Press, 3rd Edition, 2008.
- Yamada, Ko'un, *On Zen Practice*, Ed. Taizan Maczumi & Bernie Glassman, Wisdom Publications, London, 2002.
- Yamamoto Kosho, *The Mahayana MahaParinirvana Sutra*, Nirvana Publications, London, 1999-2000.
- Yitik, Ali İhsan, "Budizm", *Yaşayan Dünya Dinleri*, Ed. Şinasi Gündüz, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2010.

İnternet Kaynakları

- <http://www.sfzc.org/> (07.08.2017)
- http://global.sotozen-net.or.jp/eng/temples/outside_jp/America/ (07.08.2017)
- <http://www.urbandharma.org/buddhala.html> (18.08.2017)